

NOTAT

Svein M. Søgne, Norges Skogeierforbund
Mai 2019 (Oppdatert notat fra april 2018 og februar og mars 2019)

Status for fuglene som lever i skogen

Bakgrunn

Dette notatet presenterer status for antall **par** fugler som hekker i skogen i Norge, hvor mange rødlistearter som for tiden finnes i skogen og hensyn som tas til fugler gjennom kravpunkt i Norsk PEFC Skogstandard. Videre vurderes hvor mange **par** fugler som kan finnes i skog som hogges i hekkeperioden. Vurderingene som er foretatt i notatet er gjort med utgangspunkt i kilder det henvises til. I notatet oppsummeres status for skogbrukets hensyn til fugler og det pekes på mulig avgang som kan skyldes unaturlig predasjon.

Hvor mange fugler lever i skogen?

Best oppdaterte status om fugler som lever i skogen i Norge finnes i Norsk Ornitologisk forenings (NOF) Rapport 2- 2015, **Bestandsestimater for norske hekkefugler**. Se:

http://www.birdlife.no/innhold/bilder/2015/11/17/3530/bestandsestimater_for_norske.pdf .

Rapporten vurderer populasjonen for hver art i antall **hekkende par**. En arts hekkebestand er vurdert til hva som kan være minimumsbestand og maksimumsbestand. Legger en gjennomsnittet av minimum- og maksimumsbestand til grunn for hvor mange par som hekker i Norge kan vurdert **hekkebestand variere med pluss/minus ca. 30 %**. For arter med stor variasjon i antall på grunn av næringstilgang kan variasjonen være større.

I NOF Rapport 2-2015 vurderes bestandsstørrelsen for alle arter som hekker i Norge. I skog og i tilknytning til skog hekker ca. 100 arter. Noen av disse artene har andre naturtyper som hovedlevested, f. eks myr, vann, fjell eller kulturlandskap, men bruker skog/overgangssone til skog som hekkested. Ca. 85 arter er vurdert til å ha skog som viktigste hekkeområde og levested.

Sum antall hekkende par fugler i den norske skogen basert på gjennomsnittet av minimum- og maksimumsbestand i NOF Rapport 2-2015 vurderes å være **ca. 32 500 000 par**. Se vedlagt regneark til slutt i notatet som viser vurderingen. **Det vil si at det er omtrent 65 mill. fugler i skogen når hekkesesongen starter**. Dette er noe over halvparten av alle hekkende fugler i Norge. NOF Rapport 2-2015 indikerer at det er ca. 55 mill. **par** fugler som for tiden hekker i Norge.

I Sverige er det vurdert at det for tiden hekker ca. 70 mill. par. (Fåglarna i Sverige – antal och förekomst, Sveriges Ornitologiska Förening 2012.) Det er sum hekkende par i skog og andre naturtyper. Det er videre anslått at hver par i gjennomsnitt produserer 4,5 unge. Det vil si at en i Sverige har en «høstpopulasjon» på ca. 450 mill. fugler. Fram til neste vår er det en avgang på ca. 315 mill. fugler eller i gjennomsnitt snaue ca. 900 000. fugler pr. dag.

Legges samme vurdering til grunn for arter som **hekker i den norske skogen** blir det en **høstpopulasjon på ca. 210 mill. fugler**. Fram til neste vår vil det være en avgang på ca. 145 mill. fugler, noe som tilsvarer en **avgang på ca. 400 000 fugler pr dag**.

Fuglene som hekker i skogen finnes i **alle typer skog** i landet. Det vil si at **skog for fuglene er sum areal av produktiv og uproduktiv skog. Slik skog utgjør ca. 120 mill. dekar eller 120 000 kvadratkilometer**. Flere av de mest vanlige artene i den norske skogen har uproduktiv skog som viktigste levested. Det gjelder bl.a. for artene løvsanger, bjørkefink og gråsisik. Til sammen er det vurdert at disse tre artene har en hekkepopulasjon på mer enn 10 000 000 par. Det vil si om lag en tredel av alle par som hekker i skogen.

Hvordan er hekkende fugler fordelt i skogen?

Tettheten av hekkende fugler varierer i hovedsak med skogens alder, skogstruktur og treslagssammensetning. Ytterpunktene her er at sjiktet eldre lauvtredominert skog har flest arter og hekkende par pr. dekar, mens en-etaset bartredominert skog har færrest arter og hekkende par pr. dekar. Viktigste forskjell mellom disse to «ytterpunktene» av skog er at tett en-etaset skog ofte mangler busksjikt (busker og små trær lavere enn 2 meter) og har høyt oppkviststa stamme og liten trekroner. To- og fleretaset skog er ofte noe mer glissen enn enetaset skog og det finnes alltid busksjikt i tillegg til at det finnes trær som er lite oppkvistet. Slik skog har på denne måten flere økologiske nisjer. Noe som gjør at flere arter og hekkende par kan leve der.

Fordeling av antall hekkende par på forskjellige skogtyper

	Hele skogen 1)	Enetaset eldre barskog 2)	To og fler- etasjet eldre barskog 3)	Eldre løvdominert skog 4)	Yngre bardominert skog 5)	Yngre løvdominert skog 6)
Prosent av skogen	100	Ca. 20	Ca. 40	Ca. 10	Ca. 20	Ca.10
Ca. antall par	32 500 000	2 500 000	12 500 000	8 500 000	4 000 000	5 000 000
Par pr dekar	0,27	0,10	0,26	0,70	0,17	0,42
Par pr km ²	270	100	260	700	170	420

1) Det hekker fugler i hele skogarealet i Norge. Det vil si at **det er 120 mill. dekar eller 120 000 kvadratkilometer hvor det hekker fugler**.

For å få et bilde av hvor det hekker mange eller få fugler kan skogen deles grovt inn i skogtyper basert på data fra Landsskogtakseringen om **hogstklasser, skogstruktur og treslagsfordeling**.

For tiden er hogstklassefordelingen i produktiv skog (i hele prosent) slik: hkl.1 = 3 %, hkl 2 =19 %, hkl 3= 19 %, hkl 4 = 21 og hkl 5 = 38 %. **Uproduktiv skog vurderes å ha to- eller fleretaset skog på hele arealet, som er 35 mill. dekar.**

For tiden er også ca. en tredel av skogen i hkl 3, 4 og 5 to- eller fleretaset. Se:

https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2449870/NIBIO_RAPPORT_2017_3_96_v2.pdf?sequence=2&isAllowed=y

2) Bartredominert skog i hkl 4 og 5 som er enetaset og for det meste mangler busksjikt.

- 3) Bartredominert skog i hkl 4 og 5 som er to- eller fleretasjet og **all skog på uproduktivt areal**. I tillegg all skog i naturreservater, nøkkelbiotoper og kantsoner.
- 4) Løvtredominert skog i hkl 4 og 5. Det vil si all edellauvskog, oreskog og produktiv høyereliggende bjørkeskog.
- 5) Bartredominert skog i hkl 2 og 3. Også sjiktet skog i hkl 3.
- 6) Løvtredominert skog i hkl 1, 2 og 3 og i tillegg åpen skog av hagemarktype.

Hvilken skogtype fuglene hekker i er vurdert ut ifra beskrivelse i **Gyldendals store Fugleguide** av leveområdene til hver enkelt art.

Vurderingen av hekkende par pr. arealenhet i tabellen over viser at det er stor forskjell mellom skogtypene i antall fugler pr dekar. Vurderingen indikerer at det i gjennomsnitt kan være inn til 7 ganger tettere hekkebestand i eldre løvtredominert skog enn i ensjiktet eldre barskog uten busksjikt.

Rødlista fugler og populasjonstrender

Det er for tiden 82 hekkende arter i landet som er kategorisert som rødlistet, hvorav **14 arter hekker i skog eller har skog som del av leveområdet**. Det vil si at ca. 17 % av de rødlista artene hekker i skog eller delvis i skog. Se: Rødlista for arter 2015 - fugler

[http://www.artsdatabanken.no/Files/13973/Norsk_r_dliste_for_arter_2015_\(PDF\)](http://www.artsdatabanken.no/Files/13973/Norsk_r_dliste_for_arter_2015_(PDF))

Sju av de skoglevende artene er i kategori truet (VU, CR og EN) og sju er i kategori nær truet (NT). Arter som for tiden vurderes til å ha status truet er: Hubro EN, lappugle VU, slagugle VU, rosenfink VU, dvergspurv VU, vierspurv CR og lappsanger EN. Nær trua arter er: hønsehauk, fiskeørn, vepsevåk, gjøk, lerkfalk, lirype og trelerke.

Av fuglene som er rødlista for tiden er det bare hønsehauk som i hovedsak hekker i enetasjet eldre barskog. Den blir det tatt hensyn til gjennom kravpunkt 22 i Norsk PEFC Skogstandard.

Bestandsvariasjoner for terrestriske fugler i Norge 1996 – 2013 viser at det er stabil tilstand for summen de 24 artene som overvåkes. Se: Rapport utarbeidet av Norsk Ornitologisk Forening

http://www.birdlife.no/prosjekter/rapporter/2014_04_NOF.pdf

Miljøstatus har oppsummert bestandsvariasjonen som er kartlagt av Norsk Ornitologisk Forening. Se: <http://www.miljostatus.no/Hekkende-fugl-i-skogen> Statusen omtales slik:

Skogen er det viktigaste leveområdet for svært mange av fugleartane våre, og litt over ein tredjedel av hekkefuglane våre finst hovudsakleg i skog. Våre skogsareal er i stadig endring og det er no ein auke i både areal og alder på skogen. Men arealet med urørt naturskog minkar.

Figuren over omfattar 24 fugleartar og viser at vi har hatt relativt stabile hekkebestandar for dei vanlege skogsartane våre dei siste 20 åra. Dei aller fleste av desse, som svarttrast, bokfink og jernspurv, har ikkje hatt nokon tydeleg endring i perioden 1996-2017, men nokre artar som måltrast og gransongar har hatt ein liten auke og nokre artar som raudstrupe og trepiplerke har hatt ein liten nedgang.

Hvilke hensyn tar skogbruket til hekkende fugler?

Skogbrukets hensyn til fugler er pr. i dag basert på faktagrunnlag i avsnittene over og konkretisert i kravpunkt i **Norsk PEFC Skogstandard**.

Hensyn til rødlista fugler:

Seks av artene tar skogbruket konkrete hensyn til gjennom Norsk PEFC Skogstandard, **kravpunkt 22** Hensyn til rovfugler og ugler. Det gjelder artene hønsehauk NT hubro EN, fiskeørn NT, vepsevåk NT, lappugle VU og slagugle VU.

De øvrige åtte artene på rødlista hekker ikke i skog som i særlig grad er aktuelle for hogst i hekkesesongen. Disse artene er: Rosenfink VU, hekker i yngre åpen skog. Gjøk NT, hekker i fjellskog og myrskoger der den finner reir til heipiplerke. Dvergspurv VU og vierspurv CR, hekker i tilknytning til fuktige myr/sumpskoger. Lerkefalk NT, hekker i gamle kråkereir i trær i kantsonen inn til større myrer. Lirype NT, hekker i fjellskog og høyereliggende bjørkeskog. Trelerke NT, hekker i åpen furuskog i tilknytning til åkerlandskap og større myrer. Lappsanger EN, hekker i løvdominert myrskog i Finnmark. Disse artene og de arter som ikke er på rødlista tas det hensyn til gjennom følgende kravpunkt i Norsk PEFC Skogstandard:

Kravpunkt 3 Planlegging i skogbruket. Bl.a. innhente informasjon i offentlige databaser om hekkende sårbare fugler.

Kravpunkt 10 Hogst. Krav om hvor det skal brukes lukket hogstform. F. eks i edellauvskog og sumpskog.

Kravpunkt 12 Livsløpstrær og døde trær. Bl.a. spare trær med «hakkespetthull».

Kravpunkt 21 Nøkkelbiotoper. Til nå er det satt av ca. 70.000 nøkkelbiotoper med et produktivt areal på ca. 750.000 dekar. Dette er først og fremst konsentrasjonene av døde trær, grove løvtrær og gamle trær.

Kravpunkt 23 Hensyn til tiurleiker. Det antas at det finnes ca. 8.000 til 10.000 leiker.

Kravpunkt 24 Vannbeskyttelse. Mer enn 3 % av skogarealet. Det skal settes igjen eller etableres stabile kantsoner til vann og vassdrag.

Kravpunkt 25 Myr og sumpskog. Ca. 9% av skogarealet. Tresatt myr og sumpskog = ca. 5 % og kantsoner til disse ca. 4 %. Spare viktige sumpskoger og skog i kantsoner for bl.a. å sikre blåbær som er viktig for insekter og dermed fugler.

Se Norsk PEFC Skogstandard:

http://www.pefcnorge.org/vedl/PEFC%20N%2002_Norsk%20PEFC%20Skogstandard_Juni%202016_.pdf

Hvor stort areal hogges i hekkeperioden og hvor mange par fugler kan det være der?

Resultatkontrollen for skogen i Norge viser at det jevnt over hvert år hogges og forynges ca. 400 000 dekar skog gjennom flatehogst og frøtrestillingshogst. Dette er også vurdert til å være et gjennomsnittlig foryngelsesareal pr. år siden skogbruket la om til bestandsskogbruk etter siste verdenskrig. Det vil si at ca. 35 % av den produktive skogen er forynget med flatehogst/frøtrestillingshogst siden siste verdenskrig.

Av totalt skogareal på 120 mill. dekar vil det si at det **hogges på 0,33 % av arealet** pr. år som flatehogst/frøtrestillingshogst.

De siste årene viser statistikk fra SSB at det er gjennomført hogst på litt over **14 000 skog-eiendommer pr. år**. På de fleste eiendommene er det en hogst, men på større kan det være flere.

Legger en til grunn at det hogges på ca. 16 000 steder blir hver åpen hogst er på **ca. 25 dekar** i gjennomsnitt.

Hekkesesongen til fuglene er ca. 3 mnd. Og i den perioden inngår også ferie for de som hogger. Vurderer en at det er hogst ca. 2,5 mnd. i hekkeperioden foregår det hogst i den perioden på ca. 3300 steder, og med et ca. areal på 25 dekar hogges ca. 82.500 dekar. **Det er 0,07 % av skogarealet eller avrundet ca. 0,1 % av skogarealet.**

Vurdert til at det for det meste er enetasjet eldre skog i hkl 4 og 5 med 0,1 hekkende par pr dekar som hogges i heksesesongen så kan **ca. 8 500 par berøres**. Det vil si at ca. 3 par per hogst kan berøres. Av alle par som hekker i skogen utgjør det 0,027 eller **ca. 0,03 %**.

Fugler som kan forstyrres av hogst tidlig i heksesesongen vil mormalt flytte og etablere nytt hekkested. Fugleunger som har flydd av reiret vil i de aller fleste tilfeller trolig påvirkes lite av at det pågår hogst. Det er grunn til å anta at det er få reir som påvirkes så mye at hekkingen blir totalt mislykket og om det skulle skje så vil det ikke omfatte fugler som for tiden er rødlistet. Risikoen for at hogst i hekketiden generelt kan ha negativ betydning for populasjonsstørrelsen for fuglearter som ikke er rødlista bør derfor være liten.

Hensyn til fugler i heksesesongen

PEFC Norge vedtok 5. april 2019 følgende retningslinjer knyttet til hogst i fuglenes heksesesong: *Det skal legges vekt på å unngå skogsdrift i perioden mai, juni og juli i skog av spesiell betydning for fuglelivet, som eldre (hkl.4 og 5) sjiktet lauvtrede skog. Med skogsdrift menes maskinell hogst av skogvirke til industriformål av et visst omfang.*

Se også: https://www.pefc.no/news_articles/nye-retningslinjer-knyttet-til-hogst-i-fuglenes-heksesesong

Vurdering av ikke naturlige predatorers uttak av fugler

Det finnes ingen etterprøvbare opplysninger om hvor mye hogst i hekkeperioden påvirker artene på sikt. Av internasjonale publiserte opplysninger fra USA og Canada er det katter, som ikke er naturlig predasjon, som dreper flest fugler. Av en samlet hekkebestand i Nord-Amerika på mellom 15 og 20 milliarder fugler er det beregnet at ca. 105 mill. katter tar ca. 700 mill. fugler. Selv med så store tall blir avgangen liten i prosent. For noen arter mener enkelte forskere at det kan ha betydning for nedgang i populasjonen, men de fleste mener at årsaken til at arter minker i hovedsak skyldes at de får mindre tilgang til mat som følge av arealendring skapt av menneskelig aktivitet. I Canada er det også gjort en vurdering av hva ikke naturlige predatorer dreper av fugler. Der er det beregnet tall for hva katter, kraftledninger, biler, hus/vinduer, jakt og bruk av sprøytemidler tar av fugler. Katter tar ca. 10 til 40 ganger flere fugler enn hver av de andre kategoriene. Skogbruksaktivitet om våren har ingen dokumentert statistikk i disse vurderingene.

Fra USA foreligger beregninger om at det bare i New York City dør ca. 90 000 fugler hvert år i kollisjon med bygninger og at dette for USA betyr at minst 300 mill. fugler dør på denne måten hvert år. (Toppdykkeren nr. 3-2018 Norsk Ornitologisk Forening, Oslo og Akershus.)

I Norge er det for tiden ca. 750 000 katter. Om de dreper samme antall fugler som i Nord-Amerika, det vil si ca. 6,7 pr. fugl pr. år, dreper norske katter ca. 5 mill. fugler pr. år. Norsk Ornitologisk forening har 2019 vurdert at 750 000 katter i Norge hvert år dreper ca. 7 mill. fugler. Grunnlaget for

denne vurderingen er en undersøkelse fra Sverige hvor det i et område ble konstatert at katter i gjennomsnitt tok 10 fugler pr år. Se: <http://www.birdlife.no/prosjekter/nyheter/?id=2288>

Kraftledninger og elektrokusjon dreper også mange fugler i Norge. Dette er først og fremst større fugler. Her finnes det ikke oppsummerte tall for antall drepte fugler, men det er ut ifra forskningsresultater anslått at inn til 10 % av dødeligheten hos storfugl og orrfugl skyldes kollisjon med kraftledninger.

Fuglearter som lever/hekker i skog

Estimert ut ifra Norsk Ornitologisk forenings (NOF) Rapport 2- 2015, **Bestandsestimater for norske hekkfugler**. For noen arter er bare deler av populasjonen tatt med da de også lever/hekker andre steder enn i skog.

Art	Antall hekkende par	Standfugl/ trekkfugl	Rødliste- status 2015	Skogtyper hvor arten primært lever/hekker					Merknad
				Eldre énetasjet barskog	Eldre to- og fleretaset barskog	Eldre lauvskog	Yngre barskog	Yngre lauvskog	
Storfugl	50000	S		10000	20000	5000	10000	5000	Stabil bestand
Lirype	200000	S	NT		20000	180000			Minkende bestand
Jerpe	30000	S			15000		15000		Stabil bestand
Orrfugl	75000	S			25000	25000	25000		Minkende bestand
Hegre	7500				5000		2500		Stabil bestand
Vepsevåk	750	T	NT	350	350	50			Stabil bestand
Hønehauk	1500	S	NT	1500					Minkende bestand
Spurvehauk	4500	S		2000	1000	500	1000		Stabil bestand
Musvåk	4000	T		2000	1500	500			Stabil bestand
Kongeørn	1500	S			1500				Stabil bestand
Fiskeørn	500	T	NT		500				Økende bestand
Tårnfalk	6000	T			6000				Stabil bestand
Lerkefalk	200	T	NT		200				Stabil bestand
Rugde	60000	T			40000	20000			Stabil bestand
Skogsnipe	9000	T		1000	5000	1500	1500		Stabil bestand
Skogdue	750	T			500	250			Stabil bestand
Ringdue	600000	T		50000	100000	200000	200000	50000	Stabil bestand
Gjøk	10000	T	NT		5000	5000			Minkende bestand
Hubro	300	S	EN		300				Minkende bestand
Haukugle	5000	S			5000				Stabil bestand
Spurveugle	7500	S			7500				Stabil bestand
Kattugle	4000	S				4000			Stabil bestand
Slagugle	20	S	VU		20				Økende bestand
Lappugle	70	S	VU		70				Økende bestand
Hornugle	5000	S			2000	2000	1000		Stabil bestand
Perleugle	3000	S			3000				Stabil bestand
Nattravn	1000	T			1000				Stabil bestand
Vendehals	2500	T			1000	1500			Stabil bestand
Grpspett	2500	S			2000	500			Stabil bestand
Grønspett	5000	S			1000	4000			Stabil bestand

Svartspett	3000	S		1000	2000				Stabil bestand
Flaggspett	25000	S		5000	1000	10000	5000	4000	Stabil bestand
Hvitryggspett	1500	S			1000	500			Stabil bestand
Dvergspett	4000	S			500	1500	1000	1000	Stabil bestand
Tretåspett	4000	S			4000				Stabil bestand
Trelerke	200	T	NT		200				Økende bestand
Trepplerke	1300000	T			1300000				Minkende bestand
Gulerle	100000	T			100000				Stabil bestand
Sidensvans	1000	S/T			1000				Stabil bestand
Gjerdsmett	500000	S		50000	150000	100000	100000	100000	Stabil bestand
Jernspurv	300000	T			100000	50000	100000	50000	Stabil bestand
Rødstrupe	750000	T		50000	100000	200000	200000	200000	Minkende bestand
Nattergal	750	T				250		500	Stabil bestand
Blåstrupe	400000	T			100000	200000		100000	Minkende bestand
Rødstjert	275000	T			275000				Stabil bestand
Svarttrost	500000	T			100000	200000	100000	100000	Stabil bestand
Gråtrost	600000	T				200000	200000	200000	Minkende bestand
Måltrost	1250000	T		50000	600000	200000	300000	100000	Økende bestand
Rødvingetrost	2000000	T		200000	1000000	100000	400000	300000	Stabil bestand
Duetrost	15000	T			15000				Økende bestand
Gulsanger	60000	T				30000		30000	Stabil bestand
Møller	30000	T						30000	Minkende bestand
Tornsanger	50000	T				50000		50000	Økende bestand
Hagesanger	700000	T				400000		300000	Stabil bestand
Munk	900000	T			50000	400000	50000	400000	Økende bestand
Bøksanger	10000	T			1000	5000		4000	Stabil bestand
Gransanger	400000	T			300000		100000		Økende bestand
Løvsanger	7000000	T		500000	2500000	2000000	1000000	1000000	Minkende bestand
Fuglekonge	1200000	S/T		400000	400000	50000	300000	50000	Stabil bestand
Gråfluesnapper	500000	T			200000	100000	100000	100000	Stabil bestand
Svarthvit fluesnapper	1000000	T		50000	150000	400000	100000	200000	Minkende bestand
Løvmeis	50000	S				25000		25000	Stabil bestand
Granmeis	650000	S		100000	400000	50000	50000	50000	Stabil bestand
Lappmeis	2000	S			2000				Stabil bestand
Toppmeis	130000	S		30000	100000				Minkende bestand
Svartmeis	175000	S		50000	100000		25000		Stabil bestand
Blåmeis	300000	S				200000		100000	Stabil bestand
Kjøttmeis	2000000	S		100000	500000	300000	200000	900000	Stabil bestand
Spettmeis	100000	S		10000	20000	40000	10000	20000	Stabil bestand
Trekryper	200000	S		50000	150000				Stabil bestand
Tornskate	4000	T					2000	2000	Stabil bestand
Varsler	3000	S			2000	1000			Stabil bestand
Nøtteskrike	100000	S		20000	20000	20000	20000	20000	Stabil bestand
Lavskrike	7000	S			7000				Stabil bestand
Skjære	50000	S				50000			Stabil bestand
Nøttekråke	1500	S				750		750	Økende bestand

Kaie	5500	S		500	4000				Stabil bestand
Kråke	200000	S	20000	100000	50000	30000			Stabil bestand
Bokfink	3000000	T	500000	1300000	400000	400000	400000	400000	Stabil bestand
Bjørkefink	2000000	T		500000	1500000				Minkende bestand
Grønfinnk	250000	S	50000	50000	50000	50000	50000	50000	Minkende bestand
Stillits	70000	S			3000	2000	2000	2000	Økende bestand
Grønnsisik	350000	T	100000	100000	100000	25000	25000	25000	Minkende bestand
Gråsissik	1500000	S		1000000	500000				Minkende bestand
Grankorsnebb	100000	S	10000	90000					Stabil bestand
Furukorsnebb	15000	S		15000					Stabil bestand
Dompap	150000	S	25000	125000					Stabil bestand
Gulspurv	100000	S				50000	50000	50000	Minkende bestand

32489540